

POSTANOWIENIE

29 stycznia 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

na posiedzeniu niejawnym 29 stycznia 2026 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. [...] w G.
z udziałem Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. [...] w G.
o ustanowienie służebności drogi koniecznej,
na skutek wystąpienia przez Sąd Okręgowy w Gliwicach
postanowieniem z 12 listopada 2025 r., III Cz 491/25,
o przekazanie do sądu równorzędnego,

**odmawia przekazania sprawy innemu sądowi
równorzędnemu.**

(R.N.)

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 12 listopada 2025 r. (sygn. akt III Cz 491/25) Sąd Okręgowy w Gliwicach, rozpoznając zażalenie wnioskodawczynie Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. [...] w G. na postanowienie Sądu Rejonowego w Gliwicach z 16 lipca 2025 r. (sygn. akt II Ns 668/23) w przedmiocie oddalenia jej wniosku o udzielenie zabezpieczenia roszczenia, w sprawie z udziałem Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. [...] w G. o ustanowienie służebności drogi koniecznej, na podstawie art. 44¹ k.p.c. zwrócił się do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu, z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości.

Sąd występujący wskazał, że ujawnione w sprawie okoliczności dotyczące bezpośredniego udziału i zainteresowania w sprawie sędziego Sądu Okręgowego w Gliwicach X. Y., sprawującego nadto funkcję Zastępcy Przewodniczącego IV Wydziału karnego oraz wizytatora ds. karnych w tym Sądzie mogły – z perspektywy postronnego obserwatora, chociażby przedstawicieli wnioskodawczyni – wywołać wątpliwości co do bezstronności Sądu Okręgowego w Gliwicach. Podkreślono, że X. Y. jest członkiem zarządu Wspólnoty będącej uczestnikiem postępowania, podpisał pełnomocnictwo procesowe udzielone pełnomocnikowi reprezentującemu uczestniczkę oraz złożył wraz z małżonką X.1 Y.1 pismo o dopuszczenie ich do udziału w sprawie. Dodatkowo Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na treść zeznań świadka X.2 Y.2 oraz na złożony w toku postępowania wniosek dotychczasowego sędziego referenta, pełniącego też funkcję Prezesa Sądu Rejonowego w Gliwicach, o wyłączenie od rozpoznania sprawy. W ocenie Sądu Okręgowego przedstawione okoliczności uzasadniały zastosowanie instytucji przewidzianej w art. 44¹ k.p.c. z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Instytucja przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu, przewidziana w art. 44¹ § 1 k.p.c., ma charakter wyjątkowy i służy realizacji fundamentalnych zasad procesu cywilnego, w szczególności zasady bezstronności i niezawisłości sądu. Jej zastosowanie musi być oceniane w świetle konstytucyjnych gwarancji wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 i uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, dalej: „EKPCz”), które zapewniają każdemu prawo do rozpoznania sprawy przez sąd ustanowiony ustawą, niezależny i bezstronny. Zgodnie z art. 44¹ § 1 k.p.c., przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu może nastąpić wtedy, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności wzgląd na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego. Przepis ten – jako wyjątek od zasady właściwości miejscowej – podlega wykładni ścisłej i nie może być stosowany w sposób rozszerzający.

Przedstawione przez Sąd Okręgowy okoliczności nie uzasadniają zastosowania art. 44¹ k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego konsekwentnie podkreśla się, że mechanizm przewidziany w art. 44¹ k.p.c. nie może zastępować instytucji wyłączenia sędziego, uregulowanej w art. 48-52 k.p.c., która stanowi podstawowy instrument służący eliminowaniu sytuacji mogących rodzić wątpliwości co do bezstronności składu orzekającego. (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 16 marca 2020 r., IV CO 18/20, z 26 czerwca 2020 r., IV CO 108/20, z 11 stycznia 2022 r., II PUO 27/21, z 26 września 2024 r., III CO 993/24, z 30 stycznia 2025 r., III CO 1434/24, z 4 marca 2025 r., III CO 115/25). Instytucja przewidziana w art. 44¹ k.p.c. nie może być traktowana jako środek zastępczy wobec regulacji dotyczących wyłączenia sędziego ani jako instrument służący eliminowaniu potencjalnych lub subiektywnie postrzeganych wątpliwości stron co do bezstronności składu orzekającego, zwłaszcza gdy dotyczą one pojedynczych sędziów, a nie możliwości uformowania bezstronnego składu sądu jako całości. Z tej perspektywy udział sędziego X. Y. w organach Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul.[...] w G. – uczestniczki postępowania – w tym pełnienie funkcji członka zarządu, podpisanie pełnomocnictwa procesowego oraz złożenie pisma o dopuszczenie do udziału w sprawie, dotyczy wyłącznie jednej osoby i może być oceniany w ramach instytucji wyłączenia sędziego uruchamianej na wniosek strony postępowania sądowego lub na żądanie sędziego wyznaczonego do rozpoznania danej sprawy. W tym kontekście istotne jest, że sędzia X. Y., który nie jest nawet uczestnikiem postępowania, nie orzeka w wydziale cywilno-odwoławczym i co do zasady nie mógłby wejść do składu rozpoznającego zażalenie. Nie wskazano też, aby z uwagi na liczbę sędziów Sądu Okręgowego oraz charakter i intensywność ich wzajemnych relacji zawodowych rozpoznanie zażalenia przez jakikolwiek skład tego Sądu uzasadniał postrzeganie z zewnątrz tego Sądu jako pozbawionego cech bezstronności. Nie uzasadnia takiego wniosku także charakter rozpoznawanej sprawy pomiędzy Wspólnotami Mieszkaniowymi o ustanowienie drogi koniecznej.

Wskazane przez Sąd Okręgowy okoliczności – w tym treść zeznań świadka X.2 Y.2 oraz fakt, że w toku postępowania przed Sądem Rejonowym doszło do wyłączenia dotychczasowego sędziego referenta – dotyczą indywidualnych sytuacji

procesowych i nie mają charakteru systemowego. Po wyłączeniu sędziego referenta w Sądzie Rejonowym w Gliwicach X.4 Y.4 postanowieniem z 8 sierpnia 2025 r. (sygn. akt II Co 2316/25, k. 489), sprawę przydzielono ostatecznie nowemu referentowi X.5 Y.5 (k. 502). Mechanizmy przewidziane w art. 48-52 k.p.c. zostały zatem uruchomione i skutecznie zastosowane. W postępowaniu przed Sądem Okręgowym po wylosowaniu sędziego referenta do rozpoznania zażalenia (SSO X.3 Y.3, k. 542) nie złożono natomiast żadnego wniosku o wyłączenie sędziego, co dodatkowo potwierdza, że nie istniały obiektywne podstawy do kwestionowania jej bezstronności.

Dobro wymiaru sprawiedliwości – jako przesłanka zastosowania art. 44¹ k.p.c. – musi być rozumiane w sposób obiektywny i wyjątkowy. Nie może ono sprowadzać się do subiektywnego przekonania stron lub sądu o potrzebie wyeliminowania potencjalnych wątpliwości. W sprawie nie wykazano, aby zaistniały okoliczności o takim charakterze i natężeniu, które uniemożliwiałyby rozpoznanie zażalenia przez Sąd Okręgowy w Gliwicach, gdyż godziłoby to w dobro wymiaru sprawiedliwości. Przekazanie sprawy innemu sądowi nie może pełnić funkcji prewencyjnej ani reputacyjnej; jego zastosowanie wymaga wystąpienia realnych, uchwytnych przesłanek wskazujących na brak możliwości uformowania bezstronnego składu sądu właściwego.

Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przekazania sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu.

Dariusz Dończyk

(A.G.).

[r.g.]